

*Заблоцька Л. М.,**кандидат педагогічних наук, доцент
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

Постановка проблеми. Зміни, які впроваджуються у сучасну систему вітчизняної вищої освіти з метою її реформування, продиктовані насамперед новітніми вимогами ринку праці й запровадженню європейських стандартів щодо системи навчання. Сьогодні особливої актуальності набуває проблема формування активної, творчої, ініціативної особистості, яка б була здатна швидко орієнтуватися в інформаційному середовищі й оперативно реагувати на мінливість суспільно-політичних та економічних умов.

На етапі інтеграції України до європейського освітнього простору значно активізується інтерес до вивчення іноземних мов. Якісне володіння іноземними мовами дозволить майбутнім фахівцям не тільки успішно здійснювати пошук потрібної інформації а й реалізовувати своє соціальну та професійну мобільність завдяки міжкультурному спілкуванню та співпраці. Окрім того оволодіння іноземною мовою є невід'ємною вимогою до професійної компетенції спеціаліста. Цілком зрозуміло, що той підхід до вивчення іноземних мов, який існував у ХХ ст., застарів й не може адекватно відповідати запитам сучасного життя. Як наслідок, за останні десятиліття активізувався пошук ефективних методів навчання іноземних мов з метою підвищення якості знань. Особливої уваги у цьому аспекті набувають інноваційні форми та методи навчання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Як засвідчує аналіз наукової літератури, різні аспекти інноваційності досліджувалися різними науковцями починаючи з 50-х років ХХ ст., а сам термін «інновація в освіті» став широковживаним у вітчизняній педагогіці в середині 80-х років ХХ ст.

Теоретичні та практичні напрацювання питань інноваційності в освіті знайшли відображення у працях О. Арламова, В. Безпалько, І. Бома, Л. Буркової, Л. Ващенко, О. Власенко, О. Вознюк, Л. Даниленко, В. Журавльова, О. Козлової, М. Кларіна, М. Крюгера, Дж. Мейерса, А. Ніколса, М. Осадчого, О. Остапчук, С. Подмазіна, М. Поташник, Н. Рудницької, П. Сауха, Н. Сейко, Г. Селевка, Н. Федорової, А. Хуторського, Г. Ямчинської, С. Яценко та ін. У працях зазначених авторів значна увага приділяється теоретичному опису й актуальності впровадження інноваційних технологій у вищій школі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Вивчення праць провідних науковців показало, що простежуються суперечності між інноваційними формами та методами навчання іноземної мови й недостатнім рівнем їх застосування у практиці вітчизняної вищої освіти; недостатньо досліджено причини, які не дають змогу успішно реалізувати нововведення, існує проблема визначення ефективності методів і форм викладання, а відтак і якості навчального процесу.

На жаль, сьогодні в Україні, інноваційність вищої освіти ще не набула достатнього рівня ефективності, що є результатом певної непослідовності та низької ефективності державної освітньо-наукової та інноваційної політики. Українська вища школа дедалі більше схиляється у бік підготовки користувачів, а не генераторів нових знань, нових технологій, фахівців для забезпечення потреб інноваційного розвитку держави. Якість вітчизняної освіти, освітні стандарти та норми не завжди відповідають потребам, існуючим світовим стандартам, які висуваються до змісту освіти, до підготовки педагогічних кадрів, їх навчально-методичного забезпечення [4, с.6].

Мета статті – розкрити поняття про інноваційні методи й визначити можливості їхнього використання у процесі навчання англійської мови професійного спрямування майбутніх фахівців у сфері туризму.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета нашого дослідження зумовила постановку наступних завдань:

1. Простежити основні підходи вітчизняних та зарубіжних дослідників, щодо трактування термінів «інноваційні методи» й «інноваційні технології».
2. Визначити можливості використання інноваційних методів у процесі навчання англійської мови професійного спрямування студентів зі спеціальності «Туризм».

Виклад основного матеріалу дослідження. У Національній доктрині розвитку освіти йдеться про те, що пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку освіти є: особистісна орієнтація освіти; формування національних і загальнолюдських цінностей; постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу; запровадження освітніх інновацій, інформаційних технологій; інтеграція вітчизняної освіти до європейського та світового освітніх просторів [6].

Загальновідомо, що серед інновацій, запроваджених у вузах України, широко використовується рейтингова система контролю організації навчального процесу й оцінки знань студентів. «Головна мета впровадження рейтингової системи оцінювання знань студентів – поліпшення якості навчання шляхом активізації навчальної діяльності, сти-мулювання активної самостійної роботи студентів, підвищення об'єктивності оцінки знань, виявлення індивідуальних здібностей студентів, а також створення умов для здорової конкуренції, націленої на здобуття більш високого місця у рейтинговому списку групи, спеціальності, факультету» [4, с. 7].

Як зазначено у колективній монографії за редакцією П. Сауха: «Слово *інновація* має латинське походження і в перекладі означає оновлення, зміну, введення нового. У педагогічній інтерпретації інновація означає нововведення, що поліпшує хід і результати навчально-виховного процесу. Поняттям «інновація» позначають нововведення, новизну, зміну, введення чогось нового. Стосовно педагогічного процесу інновація означає введення нового в цілі, зміст, форми і методи навчання та виховання; в організацію спільної діяльності вчителя і учня, вихованця. Інновації самі по собі не виникають, вони є результатом наукових пошуків, передового педагогічного досвіду окремих учителів і цілих колективів» [4, с. 22].

На думку П. Волкова: «Інновація освіти – цілеспрямований процес часткових змін, що ведуть до модифікації мети, змісту, методів, форм навчання й виховання, адаптації процесу навчання до нових вимог» [2, с. 231].

Дослідниця О. Кузнецова, аналізуючи розвиток педагогічних та лінгводидактичних теорій та концепцій у період від XV ст. і до початку ХХ ст. у Великій Британії, зазначає, що «у зарубіжній теорії навчання мов не існує чіткого визначення та узгодженості щодо одних використання термінів підхід, метод навчання, організація навчального процесу. В випадках, деякі з них розглядають як синонімічні, в інших більш менш чітко визначити значення, в якому їх вжито, можна лише з контексту». Відтак авторка зауважує, що «історично сформувалися два терміни, що використовуються при визначенні теоретичних основ навчання іноземних мов – це підхід і метод». До того ж тут немає

одностайності у поглядах учених «різні дослідники їх визначають по-різному й дуже часто один і той самий підхід може називатись методом мовної освіти і навпаки» [5, с.16].

Британський дослідник Е. Антоні (E. Anthony) запропонував *Метод* (method) – це передусім план для упорядкованої презентації мовного матеріалу. Підхід є більш аксіоматичним, а метод більш процедурним. *Прийом* (technique) має практичне значення, «...» це особливий вид діяльності, за допомогою якого реалізується мета навчання” [1, с. 76–78].

Тому дуже часто у світовій педагогіці термін «технологія» використовується на противагу існуючому поняттю «метод». Вважається, що метод – це категорія негнучка й статистична. «Термін «освітня технологія» з'явився в педагогіці порівняно недавно. В 30-ті роки в США розпочалася технологічна революція в освіті, яка породила дискусію про сутність, предмет, концепції, дефініції і джерела розвитку освітньої технології. Відбулася трансформація терміну – від “технології в освіті” до «технології освіти»»[7, с. 243].

Дискусія про суть технології навчання, яка триває в наш час, знайшла відображення в багатьох визначеннях. Одні дослідники (Дж. Брунер, .Кенес-Комоський та ін.) ототожнюють технологією навчання з процесом комунікації. Інші (О.Малібог, Т.Сакамото, Ф.Янушкевич) в освітню технологію об'єднують засоби і процес навчання. Третя група (Д.Гасс, О.Богомолів та ін.) пропонує розглядати її з позиції наукової організації навчального процесу. Н.Талізінна вважає, що суть сучасної технології навчання полягає у визначенні раціональних способів досягнення поставленої мети. Навчальний процес тут розглядається як система дій з планування, забезпечення і оцінювання процесу навчання. [3, с. 3].

Як відомо, у методиці навчання іноземних мов виокремлюють такі загальновідомі лінгвістичні методи: граматико-перекладний; прямий; читальний; ситуативний; аудіо-лінгвістичний; когнітивний; емоційно-гуманістичний; комунікативний; мовчазний метод (The Silent Way), метод Microwave Device (“Мікрохвильовий прилад”), метод ситуативного підсилення (Hall’s Situational Reinforcement) та ін. Кожен із цих методів є цінним й має свої переваги та недоліки. Тому теоретики та практики, залежно від мети, якої вони хочуть досягнути у процесі навчання іноземної мови, здійснюють пошук нових форм, методів та прийомів, які б забезпечили ефективність процесу навчання й покращили якість освіти.

Оскільки перед вищими навчальними закладами поставлено завдання готувати висококваліфікованих, грамотних спеціалістів з належним інтелектуальним потенціалом, тому до студентів ставляться високі вимоги, які полягають не лише в досконалих знаннях фахових дисциплін, але й у високому рівні володіння англійською мовою. Вивчення іноземної мови фахового спрямування передбачає формування у студентів професійної іншомовної компетенції, що сприятиме їхній ефективній участі в процесі навчання й задоволенню професійних потреб студентів та очікувань суспільства у майбутньому як в усній так і в письмовій формі. Такий підхід вимагає не тільки заучування вузької фахової лексики, але й уміння реально застосовувати спеціальні іншомовні поняття з фаху в конкретних ситуаціях.

Навчити майбутніх фахівців сфери туризму вільно оперувати іноземною мовою в усній та писемній формах задля професійної мети – першочергове завдання дисципліни «Англійська мова професійного спрямування». Дуже часто можна почути: «Ми вчимо англійську мову, але не вміємо говорити». Вважаємо, що застосування інноваційних методів допоможе вирішити цю проблему й зробить процес оволодіння англійською мовою захоплюючим, цікавим та безболісним.

Проаналізувавши низку наукових праць, присвячених пошуку ефективних інноваційних методів навчання англійської мови, ми дійшли висновку, що більшість із них має комунікативну спрямованість, особистісний підхід, розвиває мотивацію студентів до говоріння й висловлювання щодо власної позиції, привчає їх до колективного спілкування й обміну інформацією.

У практиці навчання іноземної мови часто застосовують такі інноваційні методи, форми та прийоми, як : аудіовізуальний метод навчання; метод конкретних ситуацій (МКС), або кейс-метод; брейнстормінг («мозковий штурм»); діалог Сократа (Сократів діалог); «дерево рішень»; дискусія із запрошенням фахівців; ділова (рольова) гра (студенти перебувають у ролі туристичного менеджера, представника туристичної фірми, туристичного агента, офіціанта, аніматора, гіда-екскурсовода тощо); метод інтерв'ю (інтерв'ювання); метод проєктів; проблемний (проблемно-пошуковий) метод; публічний виступ; робота в малих групах та ін.

Так, для прикладу, на практичних заняттях з англійської мови професійного спрямування для студентів зі спеціальності «Туризм» дуже часто використовується ділова (рольова) гра. Вона вимагає від студентів активної участі, творчості, змагальності, колективної співпраці. Як правило, створюється максимально наближена ситуація до реальної; розподіляються ролі та ставляться конкретні завдання, яких необхідно досягти.

Дуже цінним на нашу думку є метод конкретних ситуацій (МКС), або кейс-метод. Як зазначає О.Дубасенюк, цей метод було «запроваджено у навчальний процес спочатку Гарвардської школи права, а пізніше і Гарвардської школи бізнесу. Він полягає у прикладній спрямованості, коли студент навчається приймати професійні рішення ще в університетській аудиторії» [3, с. 7].

Як відомо «кейс» у перекладі з англійської означає «випадок». Цей метод дозволяє застосувати діяльнісно-кооперативний підхід до навчання й передбачає комплексний аналіз конкретних ситуацій, їх обговорення, ознайомлення з різними підходами до вирішення проблеми, пошук необхідної інформації. Для майбутніх фахівців сфери туризму пропонуються проблемні ситуації, які виникають під час купівлі туристичного пакету, при поселенні у готель, під час обслуговування у ресторані, владнання конфліктних ситуацій, тощо. Цей метод цей заслуговує особливої уваги в процесі навчання англійської мови фахового спрямування оскільки він допомагає адаптації студента до майбутньої діяльності.

Метод проєктів привчає майбутніх фахівців сфери туризму здійснювати пошук необхідної інформації; послідовно й логічно викладати свої думки; обдумувати і формулювати основні ідеї з певної теми; створювати презентації у форматі Power Point. Зокрема студенти-туристи повинні вміти впродовж 7-10 хв. виступати перед своїми колегами, відповідати на спонтанні запитання, презентуючи свій проєкт.

Окрім розглянутих методів у процесі навчання англійської мови професійного спрямування застосовуються й інші інноваційні методи, зокрема метод інтерв'ю, брейнстормінг, робота в малих групах у поєднанні із традиційними, класичними методами, формами та прийомами роботи. Власний досвід використання інноваційних методів у процесі навчання англійської мови фахового спрямування засвідчив покращення успішності студентів й посилення мотивації та відповідального ставлення до вивчення іноземної мови; помітно поліпшився рівень володіння студентами усним та писемним мовленням.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, інноваційні методи, форми, технології виникли як результат експериментальних пошуків теоретиків та практиків задля покращення якості й ефективності навчання. Завдяки інноваційності відбувається удосконалення й модернізація усієї системи

фахової підготовки студентів у вищих навчальних закладах України. Власний досвід застосування інноваційних методів на практичних заняттях з англійської мови професійного спрямування дає підстави стверджувати, що ці методи оптимізують процес навчання, помітно впливають на мотивацію студентів до навчання і якість здобутих ними знань. У той же час, розроблення й впровадження інноваційних методів викладання спонукає викладача опанувати нові допоміжні засоби у навчанні, зокрема наочні, технічні, комп'ютерну техніку, апробувати нові форми і види робіт, залучати інших фахівців й студентів до розроблення оптимальних засобів та інструментів навчання.

Резюме. У статті здійснено спробу простежити основні підходи вітчизняних та зарубіжних дослідників щодо трактування термінів «інноваційні методи», «інноваційні форми» й «інноваційні технології» й розкрити поняття про інноваційні методи. В статті розглянуті деякі інноваційні методи, що використовуються у процесі навчання англійської мови професійного спрямування майбутніх фахівців у сфері туризму. **Ключові слова:** інноваційні методи, процес навчання англійської мови професійного спрямування, майбутні фахівці сфери туризму.

Резюме. В статье предпринята попытка проследить основные подходы отечественных и зарубежных исследователей относительно трактовки терминов «инновационные методы», «инновационные формы» и «инновационные технологии» а также раскрыть понятие об инновационных методах. В статье рассмотрены некоторые инновационные методы, используемые в процессе обучения английскому языку профессионального направления будущих специалистов в сфере туризма. **Ключевые слова:** инновационные методы, процесс обучения английскому языку профессионального направления, будущие специалисты сферы туризма.

Summary. The attempt to trace the main approaches of national and foreign researchers on the interpretation of the terms "innovative methods", "innovative forms" and "innovative technology" and reveal the concept of innovative methods is made in the article. The article also deals with some innovative techniques which are used in the process of teaching English for professional needs to the future professionals of tourism industry. **Keywords:** innovative methods, the process of learning English for professional needs, future professionals of tourism industry.

Література

1. Anthony E. M. Approach, method and technique / E. M. Anthony // Teaching English as a Second Language / [ed. by H. B. Allen]. – New York: McGraw-Hill, 1965. – P. 93–97.
2. Волкова П. Педагогіка: Посібник. – К.: Вид. Центр «Академія», 2001. – 403с.
3. Дубасенюк О.А. Інноваційні навчальні технології – основа модернізації університетської освіти // Освітні інноваційні технології у процесі викладання навчальних дисциплін: Зб. наук.-метод праць / За ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ, 2004. – С. 3-14
4. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи: монографія / за ред. П. Сауха. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. – 444 с.
5. Кузнецова О. Ю. Развитие мовой освіти у середніх та вищих закладах Великої Британії (II пол. 20ст.): дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.01 / Кузнецова Олена Юріївна. – Харків, 2003. – 399 с.
6. Національна доктрина розвитку освіти: Указ президента України від 17.04.2002 № 347/2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua. – Назва з екрану.
7. Фурман А.В. Методологічний аналіз систем розливального навчання // Педагогіка та психологія навчання. – 1995. – № 1 – С.243 - 248